

APLICACIÓ DIDÀCTICA DE LA RÀDIO AL CONTEXT ESCOLAR

Virginia Moriel Bueno

Grau de Mestre en Educació Primària

Universitat d'Alacant

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

Al'escola estem acostumats a un aprenentatge tradicional: llibres com a eina indispensable a l'aula, lliçons magistrals i un ensenyament tan orientat a la consecució d'objectius que, de vegades, fa que ens oblidem que els infants estan aprenent en tot moment. En classe de Valencià poden aprendre Ciències Socials, o en la d'Educació Física, Ciències Naturals. I, per descomptat, en tot moment hi estan aprenent llengua. És per aquest motiu que considerem necessari fer un projecte que permeta als docents treballar i englobar totes les qüestions de la vida del xiquet, sense oblidar el treball continu que comporta l'aprenentatge d'una llengua, en aquest cas el valencià.

Aquest article pretén explorar l'ensenyament i aprenentatge del valencià i en valencià en l'àmbit educatiu dels cicles d'Educació Primària des d'un punt de vista pragmàtic. És a dir, tractarà de trobar eines que facen que aquesta tasca siga eficaç mitjançant situacions reals i activitats que propicien un aprenentatge significatiu. En aquest sentit, estudiarem la inclusió de la ràdio com a eina essencial en el context escolar.

1.1 ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Abans de poder fer una aplicació didàctica, és interessant fer una aproximació de la realitat valenciana, tant pel que fa a l'escola com als mitjans de comunicació. Quant a la situació de la llengua, hem de tenir en compte que el valencià ha estat una llengua minoritzada durant molts anys. Això vol dir que ara per ara és una llengua amb una insuficient presència social, encara que és usada per una bona part de la societat valenciana i la distància a efectes lingüístics és mínima respecte del castellà. Tanmateix, el seu ús social no resulta imprescindible per als infants castellanoparlants en determinats contextos socials i l'ús col·loquial manté certes divergències respecte de l'estàndard. Amb tot, el valencià és una llengua que intenta

normalitzar-se, que té una projecció de futur i que està lligada al nostre entorn físic, social i cultural.

És per això que els xiquets i xiquetes als quals s'adreça l'educació tenen unes característiques molt diverses. En aquest sentit, al model de l'equilibri (LANDRY & ALLARD: 2000) es distingeixen tres factors a tenir en compte a l'hora d'educar en una situació de bilingüisme on una de les llengües es troba en situació minorització: el medi familiar, el medi escolar i el medi socioinstitucional, a banda de dues vitalitats: la vitalitat dèbil i la vitalitat elevada, que ens mostren la necessitat de fer una promoció del valencià tot començant per propiciar situacions comunicatives en la llengua on els alumnes puguin augmentar la seua competència lingüística.

Pel que fa a l'espai comunicatiu (XAMBÓ: 2010), el sistema comunicatiu en llengua catalana va començar a emetre en les comarques del nord de la Comunitat Valenciana l'any 1984 a través de TV3, que es va estendre cap al sud amb la instal·lació dels repetidors per part d'Acció Cultural del País Valencià. Va ser un pas molt important per a la normalització de la unitat de la llengua catalana. L'any 1989 va haver-hi un tancament temporal dels repetidors a causa de l'ocupació de Canal 9, la nova radiotelevisió pública valenciana, a la freqüència d'emissió de TV3. Més avant, l'any 2011, va haver-hi un tancament definitiu d'aquest circuit en territori valencià.

A la Comunitat Valenciana es va crear, gràcies a l'aprovació per les Corts Valencianes el 4 de juliol de 1984, la Radiotelevisió Valenciana. Aquesta va iniciar les seues emissions a televisió l'any 1989 amb Canal 9, que tenia continguts en valencià que van augmentar amb el pas dels anys, i va fer necessària la creació de dos canals més: Punt 2 o Nou 2 i Nou 24. Pel que fa a la ràdio, RTVV emetia en ràdio dues cadenes: Ràdio Nou, que era la principal cadena de ràdio, i Sí Ràdio, que era una cadena dedicada a la transmissió de música. Al novembre de 2013, el Consell de la Generalitat Valenciana va clausurar la Radiotelevisió Valenciana mitjançant una edició extraordinària del Diari Oficial de la Generalitat Valenciana (DOGV) on s'exposava que s'havia de «dissoldre, liquidar i extingir l'empresa», fet que va ocórrer per problemes econòmics derivats d'una mala gestió dels pressupostos de l'administració.

En canvi, arran d'un gir polític al Consell, el 14 de juliol de 2016 les Corts Valencianes van aprovar la proposició de llei d'obertura de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació. À Punt Ràdio, la ràdio autonòmica, va començar a emetre l'11 de desembre de 2017. Per últim, el 10 de juny de 2018 es va reintroduir l'emissió de la televisió en valencià amb À Punt Mèdia.

Si analitzem la presència dels mitjans de comunicació a l'escola, hauríem de plantejar-nos si realment es realitza cap activitat que plantege la unió entre escola i mitjans de comunicació. En aquest sentit, Escola Valenciana, una federació d'associacions i escoles per la llengua, està teixint una xarxa de ràdios escolars. Ja són 35 les escoles que participen a la iniciativa i es poden sentir en directe a les Trobades:

RàdioEscola emet continguts en Pequeradio TV, Universitat Jaume I, Ràdio Terra i la Xarxa d'Emissores Municipals Valencianes. Escola Valenciana produeix un programa setmanal de ràdio amb càpsules radiofòniques elaborades pels centres de la xarxa de ràdios escolars. Entre les diferents seccions cal destacar *Un país amb llengua*, patrocinada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, un programa que permet millorar la fluïdesa amb el valencià. (RADIOESCOLA: 2018)

Una de les activitats proposades per RàdioEscola és la Jornada homònima, una trobada que ja compta amb tres edicions, amb l'última el passat 25 de febrer, i que tracta de fer que mestres, especialistes en comunicació i alumnes puguen mostrar a la resta les seues experiències a la ràdio escolar. A més, es realitzen gravacions que després podran ser escoltades en els diferents mitjans abans citats.

2. MÈTODE

Hem d'entendre que l'escola també ha anat evolucionant en els darrers anys. S'ha passat d'una metodologia tradicional on el llibre era l'eina principal i imprescindible del procés d'ensenyament i aprenentatge, a una altra on aquest recurs hauria de ser només un suport o guia de consulta per tal de fer el treball del mestre més senzill. Aquest canvi de paradigma s'ha vist com una oportunitat per part de moltes escoles on es proposen introduir mètodes més innovadors. Mètodes que tenen en comú una premissa: l'aprenentatge no hauria de ser donat per imposició, sinó que ha de

ser un procés natural on el xiquet adquirisca les competències necessàries a l'Educació Primària mitjançant l'experimentació, la manipulació, la pràctica i la comunicació amb la resta dels companys. Els infants estan sempre aprenent: a casa, al carrer, al supermercat o veient la televisió. Aprenen sense adonar-se'n i aquest aprenentatge inductiu hauria de ser també la clau a les escoles.

Siga quina siga la metodologia que es planteja a l'escola, un dels problemes principals que es troben a l'aula, sobretot pel que fa a l'ús de les llengües, és que els xiquets no veuen una finalitat clara a allò que se'ls proposa i perden la motivació per a fer-ho. Per tal d'aconseguir que els alumnes s'involucren activament, s'hi ha d'afavorir la motivació i nodrir d'un pragmatisme real a allò que s'estudia. Per això, no només s'han de planificar de forma adequada els objectius específics que l'alumnat ha d'aconseguir en el desenvolupament de les activitats dissenyades, sinó que els infants han de tenir un motiu que els motive per a desenvolupar la tasca. Aquesta hauria de ser la clau de totes les tasques que fem a l'escola. No només s'ha d'ensenyar, també s'ha de propiciar que aquest procés d'ensenyament i aprenentatge siga un procés on les dues parts, docent i alumne, estiguen completament involucrades.

2.1 EL TRACTAMENT INTEGRAT DE LLENGÜES I CONTINGUTS (TILC)

Les llengües que s'aprenen i el professorat que les ensenya poden ser diferents, però cada alumne i alumna que les aprén és únic, i hauria de rebre un ensenyament que li permetera aplicar de manera estratègica, a l'adquisició de totes i cada una de les llengües que aprén, les capacitats cognitives, habilitats i destreses que posseeix. (PASCUAL: 2006)

Com assenyalava Vicent Pascual, hem de tenir en compte que l'aprenentatge d'una llengua no es limita només a l'assignatura lingüística. Com es comenta en l'apartat anterior, els infants aprenen en tot moment i per això no té sentit que s'entenga l'aprenentatge de la llengua només en aquestes àrees de llengües, ja que en les àrees no lingüístiques hi ha també continguts de les llengües relacionats amb els temes que es tracten.

En la metodologia del tractament integrat de llengües s'entén que els idiomes que es treballen a l'escola i el professorat que els ensenya poden ser diversos, però tot i amb això cada alumne és únic. És per aquest motiu que la coordinació entre docents és tan important. En aquest sentit, el plantejament didàctic de totes les llengües ha de partir d'un consens sobre la consideració de la llengua com a objecte d'aprenentatge, la concepció de l'adquisició-aprenentatge de les llengües i el tractament unificat del meta-llenguatge des del treball de gèneres textuais.

Pel que fa al valencià, hem de tenir en compte que el fet de ser una llengua minoritzada fa que calga una organització que li done un tractament prioritari i que els continguts globalitzats siguin apresos en aquesta llengua. Tot i que la pràctica educativa pot ser variada, una bona part dels continguts de la llengua es pot integrar a partir del treball centrat en l'enfocament comunicatiu i els gèneres textuais. Per això, el treball de llengua a partir de textos orals i escrits permet treballar les tipologies i les propietats textuais, la reflexió metalingüística, la competència comunicativa i pragmàtica, la correcció normativa, etc., així com integrar els continguts lingüístics propis de la llengua.

3. PROJECTE DE RÀDIO A L'ESCOLA

La ràdio a l'escola és un projecte que té per finalitat que els alumnes d'Educació Primària s'apropen a aquest mitjà de comunicació i que, a partir de les activitats proposades, siguin capaços de transmetre els seus coneixements, inquietuds i vivències. En aquest sentit, és un projecte que no va encaminat a un sol curs, sinó a tota l'etapa, raó per qual serà una tasca de tots i totes. La ràdio s'escoltarà a l'escola durant l'hora del pati.

La proposta següent està orientada al centre Ntra. Sra. de l'Esperança, situat als afores de Crevillent (Baix Vinalopó). El centre està situat en una zona propera a un barri amb nivell socioeconòmic mitjà/baix. Els alumnes venen tant de zones residencials familiars com d'altres amb vivendes de protecció oficial. A més, és una escola amb tres modalitats: general, escolaritat combinada i escolarització en aula específica. Per tot allò, hi ha una varietat molt gran entre l'alumnat objectiu de l'escola i sobretot pel que fa al context sociolingüístic.

Quant als programes educatius de l'educació obligatòria, incorpora dos programes educatius plurilingües (Decret 127/2012): el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV) i el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Castellà (PPEC), que s'han aplicat als dos últims cursos d'Educació Infantil, Primer cicle i Segon cicle d'Educació Primària. A més, el curs d'infantil 3 anys fa servir el nivell Avançat 1 del Decret 9/2017.

3.1 OBJECTIUS

Els objectius del currículum bàsic d'Educació Primària per al projecte de ràdio seran els següents, establerts a través del Reial Decret 126/2014, de 28 de febrer:

1. Participar en col·loquis sobre temes escolars, converses, entrevistes i diàlegs per a resoldre conflictes escoltant amb atenció, posant-se en el lloc de l'altre, respectant el contingut del discurs de l'interlocutor i expressant les seues idees i opinions de manera ordenada.
2. Captar el sentit global i reconèixer les idees principals, secundàries i algunes dades específiques de la informació verbal i no verbal de textos orals pròxims a la seua experiència, resumint-ne oralment el contingut.
3. Produir i reproduir de forma guiada textos orals dels gèneres habituals del nivell educatiu, respectant-ne les seues característiques formals i organitzant-ne el discurs amb l'entonació i pronunciació adequats i fent servir el vocabulari pertinent i un llenguatge respectuós.
4. Interpretar textos orals pròxims a la seua experiència procedents dels mitjans de comunicació social, utilitzant estratègies de comprensió oral del nivell educatiu, resumint el seu contingut i imitant, mitjançant el joc i la simulació, les estructures i el llenguatge propi d'aquests textos.
5. Llegir en mitjans digitals per a cercar, seleccionar i emmagatzemar, de forma guiada, informació de fonts preseleccionades i utilitzar-la en les tasques d'aprenentatge.
6. Utilitzar de manera autònoma les biblioteques d'aula i del centre per a obtenir informació i seleccionar lectures personals i reconèixer i fer

servir de forma responsable els espais i sistemes d'ordenació i classificació respectant les normes de funcionament.

7. Aplicar els coneixements sobre els elements bàsics del sistema lingüístic adequats al nivell educatiu, adquirits mitjançant un procés guiat de reflexió individual i col·lectiva per a interpretar, elaborar i revisar textos.

A banda dels objectius relacionats amb el decret, hem de tenir en compte que l'objectiu concret d'aquest projecte és el d'apropar l'alumnat als mitjans de comunicació, en aquest cas, la ràdio, i que siguin capaços de produir textos propis d'aquest àmbit, així com que adquirisquen una adequada competència comunicativa.

3.2 COMPETÈNCIES BÀSIQUES

Les competències bàsiques o genèriques són construïdes i desenvolupades segons les estructures mentals dels individus i serveixen per a interactuar amb l'entorn social resolent problemes inèdits. Són aquelles que els alumnes hauran d'haver adquirit en finalitzar l'educació obligatòria. En aquest projecte s'hi treballaran totes, en major o menor mesura, mitjançant les activitats plantejades a la ràdio:

1. *Competència en comunicació lingüística.* El projecte de ràdio permet desenvolupar la capacitat comunicativa de l'infant en totes les seues modalitats: els alumnes aprendran a adquirir les fórmules necessàries de la llengua oral i escrita per tal de ser capaços de fer-les servir eficaçment en contextos reals.
2. *Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.* El projecte no és una activitat pròpia de la llengua, sinó que englobarà totes les assignatures que estudien els alumnes durant la setmana. Part d'aquestes assignatures tenen una base científica i amb el pretext de fer un programa de ràdio els infants podran investigar i aprendre dades científiques importants.
3. *Competència digital.* Per tal de portar a terme el projecte, els alumnes hauran de fer servir aplicacions pròpies d'un programa de ràdio. Per

a fer-ho, hauran de desenvolupar la capacitat per a utilitzar l'ordinador, així com aquest programa (Audacity) i altres per a penjar els seus podcasts *on line*.

4. *Competència d'aprendre a aprendre*. Pel que fa a aquesta competència, s'haurà de procurar que els alumnes coneguen els coneixements sobre distintes estratègies possibles per tal d'afrontar tasques, dotar-los d'estratègies per a planificar la resolució de les tasques, per a supervisar les accions que desenvolupa i perquè siguin capaços de tenir un pensament crític pel que fa a aquestes accions. A més, la ràdio serà una eina enriquidora que ajudarà a motivar a l'alumnat, que tinguin necessitat d'aprendre i que se senten protagonistes del seu propi procés d'aprenentatge.
5. *Competència social i cívica*. La ràdio pot ser una eina per a donar visibilitat a unes altres activitats de l'escola, com poden ser el dia de la dona, el dia universal de l'infant, etc., en què els alumnes puguen tractar els conceptes d'igualtat, de discriminació entre homes i dones, de justícia o de drets humans. Per una altra banda, aquest projecte els ajudarà a saber comunicar-se d'una manera constructiva i amb tolerància, manifestar solidaritat i interès per resoldre problemes socials i tenir disposició per a superar els prejudicis.
6. *Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor*. La participació a la ràdio farà que els alumnes adquirisquen la capacitat per a dissenyar i implementar un pla: analitzar, planificar, organitzar i gestionar-lo. A més de aprendre a saber comunicar, presentar i representar, fer autoavaluació i actuar d'una forma creativa, imaginativa i proactiva.
7. *Consciència i expressions culturals*. Per tal de preparar els programes de la ràdio, els alumnes hauran d'investigar sobre diferents temes, entre els quals podem trobar els relacionats amb el patrimoni cultural, artístic, literari, mediambiental, etc., així com diferents gèneres i estils de música, pintura, cine, literatura, teatre o dansa. A més, podran aplicar diferents habilitats comunicatives, de sensibilitat i sentit estètic.

3.3 TRACTAMENT TRANSVERSAL DE L'EDUCACIÓ EN VALORS

Al projecte de ràdio es plantegen activitats relacionades amb l'àmbit moral i el civisme, amb l'objectiu final de formar persones responsables amb la disponibilitat de comprometre una societat més justa i igualitària. En aquest sentit, al currículum de primària s'han establert una sèrie d'elements transversals que s'han de treballar en totes les assignatures i que al projecte de ràdio estaran presents: comprensió lectora, expressió oral i escrita, comunicació audiovisual i TIC, emprenedoria i educació cívica i constitucional.

Els anteriors són elements que estan presents en les competències bàsiques, que inclouen els valors en la seua pròpia definició, ja que s'entén per competència «el conjunt d'habilitats pràctiques, coneixements, motivació, valors ètics, actituds, emocions i altres components socials i de comportament que es mobilitzen conjuntament per a aconseguir una acció de forma eficaç» (Recomanació 2006/962/CE del Parlament Europeu). És per això que sempre que es treballa una competència bàsica a l'aula, no s'han de deixar de banda els valors propis que la configuren.

3.4 METODOLOGIA I PLANIFICACIÓ

El projecte de ràdio escolar es realitzarà al llarg de tot el curs. El primer trimestre s'ensenyaran les característiques de la ràdio a l'alumnat, s'explicarà com s'han de fer les gravacions, es faran pràctiques i gravacions si han tingut temps suficient i a partir del segon trimestre començaran les transmissions. Hi haurà quatre tipus d'activitats:

- a) *Primeres passes a seguir.* Seran les primeres sessions, que tindran lloc al començament del primer trimestre. Seran unes activitats preparatòries, que donaran als alumnes les eines necessàries per tal de ser capaços de fer un programa de ràdio. Els temes que es treballaran són:
 - Presentació del projecte
 - Els informatius
 - Elements de la ràdio
 - Seccions d'una ràdio
 - El guió radiofònic

- L'eslògan
- Entradetes o capçaleres
- b) Preparació de programes. Seran les sessions dedicades a preparar el guió radiofònic i el contingut del programa.
- c) Programes de ràdio. Seran les sessions pròpies del programa.
- d) Activitats complementàries. Una altres activitats de l'escola relacionades amb la ràdio escolar.

A l'hora d'organitzar el treball escolar, hem de tenir en compte que aquest projecte va encaminat a la participació de tot l'alumnat d'Educació Primària del centre, per la qual cosa s'hauran de facilitar espais per tal de fer possible aquesta tasca i que el treball siga eficaç i adequat. Per a poder planificar-lo, cada curs prepararà el programa de ràdio d'un dia de la setmana, menys en els dos primers cursos de primària, que ho faran conjuntament. El programa de ràdio s'escoltarà durant l'esplai i tindrà una durada de 20-30 minuts, segons els continguts que hagen pogut fer els alumnes durant la setmana. Com que la ràdio versarà sobre molts temes, el docent decidirà cada setmana quan se'n prepararà el contingut, però en tot cas eixe temps haurà de ser un mínim de 45 minuts.

3.5 ACTIVITATS

3.5.1 PRIMERES PASSES A SEGUIR

Abans de començar amb els programes de ràdio, s'han de seguir unes primeres passes per tal d'ensenyar a l'alumnat tot allò que necessitarà a l'hora de treballar-hi. A continuació es detallen aquestes activitats.⁵⁴

PRIMERA SESSIÓ: *Presentació del projecte de ràdio a l'escola*

La primera sessió tractarà de ser el punt de partida per al nostre projecte de ràdio. Es realitzaran dues activitats, una per a fer que els alumnes

⁵⁴ Algunes de les activitats que es descriuen han pogut ser desenvolupades a l'escola. En aquest cas, la tercera sessió es va poder portar a terme amb un grup de 3r de primària amb un gran èxit.

tinguen una predisposició favorable envers la ràdio escolar i l'altra per a treballar les propostes per al concurs d'imatge de la ràdio.

Activitat 1: La caixa misteriosa	Duració: 15 min
	Agrupació: Un gran grup
Materials: Caixa, memòria USB amb gravació de l'entrevista a una marieta de l'escola. ⁵⁵	
<p>Descripció: En primer lloc, la mestra dirà als alumnes que a la caixa misteriosa de la classe, ha aparegut un nou objecte que hauran d'investigar entre tots. Animarà un xiquet perquè vaja cap a la caixa i hi fiqui la mà i el traga. Quan el tinga a la mà, l'analitzaran. És una memòria USB i la mestra preguntarà:</p> <p>a) <i>Què hauríem de fer-ne?</i></p> <p>Quan els alumnes li responen, van a l'ordinador de la classe i veuen què hi ha a la memòria USB. Aquesta només hi conté un arxiu d'àudio al qual hauran d'accedir per tal de veure què hi diu. Quan la classe ha sentit l'entrevista a Marieta, la mestra els pregunta:</p> <p>b) <i>Què era allò que hem sentit?</i></p> <p>c) <i>Qui és Marieta? Què li passava? Li preocupava alguna cosa?</i></p> <p>d) <i>Què li proposa la mestra de l'escola?</i></p> <p>e) <i>I què en penseu? A vosaltres vos agradaria ajudar a Marieta fent una ràdio?</i></p> <p>Els alumnes comencen a donar el seu punt de vista i quan entre tots hagen decidit que seria una bona idea fer un programa de ràdio, la mestra els diu que entre tots els alumnes de l'escola es triarà el nom i el logotip de la ràdio.</p>	

Activitat 2: Concurs	Duració: 30 minuts
	Agrupació: Grups de 6 persones
Materials: Cartolina, papers, retoladors, ceres de colors, gomets	
<p>Descripció: En aquesta segona activitat, la mestra explicarà als alumnes la dinàmica del concurs del nom de la ràdio i el logotip. En aquest sentit, cada grup de la classe haurà de fer una proposta i les dues millors (que seran escollides per tota la classe)</p>	

⁵⁵ Entrevista a una Marieta de l'escola que està avorrida i necessita l'ajuda dels xiquets.

seran les propostes per al concurs de tota l'escola. Un jurat format per una representació de mestres, alumnes i pares i mares escollirà la millor proposta per a la ràdio escolar.

En primer lloc, es realitzarà una divisió de la classe en grups de 6 persones i començaran a dissenyar un dibuix a mode de logotip i un nom. Tindran prou temps per a fer-ho entre tots i quan acaben es farà una exposició per part de tots els grups. S'exposaran els dibuixos a la pissarra i dalt de cada dibuix s'escriurà el nom de la ràdio.

Després començarà la votació. Cada alumne disposarà de quatre gomets i en posarà un a les dues propostes de cada tipus que més li agraden. Quan tots hagen votat, es farà un recompte i les dues propostes més votades seran les que porte la classe al concurs escolar oficial.

SEGONA SESSIÓ: *Els informatius*

Pel que fa a la segona sessió, es pretén que l'alumnat siga conscient de la finalitat principal de la ràdio, per a això treballarem amb espots de la ràdio autonòmica, cosa que ajudarà als alumnes a apropar-se a la realitat comunicativa de la nostra comunitat. A més, es prepararà un butlletí informatiu.

Activitat 3: Ens comuniquem	Duració: 20 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
<p>Materials: Ordinadors per a visualitzar dos vídeos d'À Punt Ràdio: https://www.youtube.com/watch?v=4IPQGRm3obk https://www.youtube.com/watch?v=8ju5yl5Jv84</p>	
<p>Descripció: Durant la segona sessió, la mestra corroborarà que els alumnes entenguin la finalitat principal d'una ràdio, que com que és un mitjà de comunicació, tracta d'informar a la població d'allò que ocorre al nostre voltant. A més, procurarà que coneguen l'emissora autonòmica À Punt Ràdio.</p> <p>Primerament, la mestra els presentarà dos vídeos de la ràdio autonòmica valenciana À Punt. En un d'aquests, s'explica de què tractarà la nova ràdio: https://www.youtube.com/watch?v=4IPQGRm3obk</p> <p>En l'altre, podran observar un butlletí informatiu a la ràdio, en concret el primer informatiu que va tenir: https://www.youtube.com/watch?v=8ju5yl5Jv84</p>	

Una vegada formats els grups i després de visualitzar-ne els vídeos, la mestra els preguntarà:

- a) *Quina creieu que és la finalitat de la ràdio?*
- b) *Què han fet en À Punt Ràdio per tal d'informar a la gent que veu la ràdio?*
- c) *Aleshores, si fóreu vosaltres els locutors de ràdio, quines serien les passes que faríeu per a informar a la gent?*

La idea és crear un debat a classe i que entre tots s'elabore un guió de treball que seguiran a la segona part de la sessió:

1. *Recerca d'informació i tria de notícies per a informar a la població*
2. *Veure quins són els temes escollits i dividir el butlletí informatiu per seccions temàtiques*
3. *Preparació de les notícies per a gravar-les a l'estudi de ràdio*
4. *Creació d'un guió per a saber l'ordre en què es llegiran les notícies*

Activitat 4: Preparem el nostre butlletí informatiu	Duració: 25 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Ordinadors per a visualitzar periòdics digitals a més de les versions de paper de periòdics i revistes	
<p>Descripció: Pel que fa a la segona part de la sessió, cada grup d'alumnes prepararà un butlletí de notícies amb el guió que hauran preparat durant la primera part. La mestra explicarà als alumnes que la pròxima setmana faran una excursió a la Ràdio de la Universitat Miguel Hernández, una ràdio que s'escolta arreu de la comarca.</p> <p>Els alumnes hauran d'elaborar un grup de notícies i les dividiran per seccions per tal de poder fer una gravació als estudis de Ràdio UMH. Cada grup haurà d'assegurar-se de tenir diverses temàtiques per a poder fer un bon contingut la propera setmana.</p>	

TERCERA SESSIÓ: *Ràdio UMH*

A la tercera sessió farem una visita a la Ràdio de la Universitat Miguel Hernández d'Elx, cosa que aprofitarem per tal de conèixer els elements d'una ràdio i per a fer la primera aproximació a la gravació d'un estudi. En aquest sentit, els alumnes tindran la seua primera experiència com a locutors de ràdio, ja que faran una gravació d'un butlletí de notícies. L'excursió tindrà una durada de tota una jornada lectiva i cada curs anirà un dia diferent. Els alumnes es prepararan a la classe i l'autobús eixirà a les 10

del matí. Una vegada al campus, per capacitat de les oficines, es faran grups d'uns 50 alumnes i mentre uns estan esmorzant i jugant a jocs populars, els altres faran la visita a la ràdio.

Activitat 5: Coneixem els elements d'un estudi de ràdio	Duració: 20 min
	Agrupació: Un gran grup
Materials: Cap	
Descripció: Durant la primera part de l'excursió, els estudiants de periodisme faran un tour per la ràdio de la UMH. En primer lloc, ens mostraran les oficines on preparen el material dels programes de la ràdio. En segon lloc, a l'estudi de gravació on es fan les emissions en directe, explicaran tots els elements de la ràdio i, per últim, al segon estudi de gravació, on solen preparar els <i>podcasts</i> o gravacions <i>off air</i> , els respondran als dubtes que tinguen i els diran quin tipus de programes o seccions hi ha en aquesta ràdio universitària.	

Activitat 6: Fem el nostre butlletí informatiu	Duració: 60 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Guió radiofònic i notícies per al butlletí	
Descripció: En la segona part de l'excursió es faran les gravacions. Per grups, entraran a l'estudi de gravació i començaran a fer el primer butlletí informatiu amb l'ajuda de la treballadora de la ràdio. Cada alumne haurà de tenir preparada la seua notícia per tal de llegir-la en el moment precís en què la tècnica de la ràdio ho indica. Una vegada tots han enregistrat la seua intervenció, la treballadora els reproduirà la gravació.	

QUARTA SESSIÓ: *Seccions d'una ràdio*

A la quarta sessió, els alumnes hauran de veure les diferències de la ràdio i altres mitjans de comunicació per a poder, eventualment, escollir quines activitats i seccions volen a la seua ràdio escolar, tenint en compte les peculiaritats que té aquest mitjà (el qui escolta la ràdio no pot veure els locutors, tampoc tenen un escrit per tal de seguir l'oralitat, etc.).

Activitat 7: El joc de les diferències	Duració: 25 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Caixa amb targetes	
<p>Descripció: En la primera activitat, la mestra començarà la sessió preguntant als alumnes si saben quina és la diferència entre la televisió i la ràdio. Quan els alumnes li diguen que una es veu i l'altra no, la mestra els explicarà que és així i els demanarà que relacionen cada mitjà de comunicació amb els sentits que hi fem servir:</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Televisió → vista, oïda</i></p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Ràdio → oïda</i></p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Premsa → vista</i></p> <p>Una vegada ja ho tenen clar, la mestra els dirà que com cada mitjà de comunicació és diferent, s'han de fer servir tècniques diferents i tot allò que es comunica s'ha d'adaptar a les peculiaritats del mitjà.</p> <p>A continuació, es farà un joc. Els alumnes, per grups, tindran una caixa amb targetes dintre. Hauran de traure-les i veure si allò que hi ha escrit es pot fer a una ràdio o no i, en cas negatiu, si és possible adaptar-lo per tal de poder fer-ho.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Pel·lícules → es poden fer ressenyes de pel·lícules, es poden contar contes i uns altres relats</i></p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Visualització de videoclips → es pot posar música, es pot parlar d'artistes, es pot fer karaoke o recitar poemes</i></p>	

Activitat 8: Les nostres seccions	Duració: 20 minuts
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Cap	
<p>Descripció: En aquesta activitat els alumnes hauran de pensar quines seccions els agradaria fer. Hauran d'escriure el títol de la secció i fer-ne la descripció. Una vegada fetes, ho exposaran a la pissarra i després la mestra farà un quadern amb els resultats per tal de poder consultar-lo quan hagen de fer el programa.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Seccions → Informatius, música, reportatges, contacontes, entrevistes, debats, endevinalles/embarbussaments, l'oratge, països del món, experiments, poesia, ressenyes de cinema, ressenyes de revistes infantils, etc.</i></p>	

CINQUENA SESSIÓ: El guió radiofònic

Una de les parts més importants d'un programa de ràdio és la seua programació. En aquest cas, tenir un bon guió radiofònic és essencial per a poder controlar el temps, allò que es vol comunicar i que el programa siga molt més fàcil de muntar. En aquesta sessió es mostrarà un guió radiofònic i després s'analitzarà part d'un programa de ràdio per tal de reconstruir el seu guió.

Activitat 9: Analitzem un guió	Duració: 15 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Exemple de guió radiofònic, cartolina, material fungible	
<p>Descripció: La primera activitat de la cinquena sessió es dedicarà a analitzar un guió radiofònic. En aquest cas n'hi haurà de disponible un de la ràdio d'un institut de Calafell i els alumnes, per equips de cinc persones, hauran d'observar-ne els diversos apartats:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Informació sobre el grup de treball i les dades b) Informació tècnica c) Informació dels continguts d) Temps de duració de cada secció <p>Els alumnes hauran de veure com s'estableix cada apartat, quina informació conté i com està escrita:</p> <p style="text-align: center;"><i>Informació sobre el grup de treball i les dades:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) <i>S'escriu el nom dels locutors</i> b) <i>S'escriu la data del programa</i> c) <i>S'escriu la web d'on es trau la informació</i> <p>Els alumnes hauran de fer un mural amb la mostra del guió radiofònic i explicacions amb fletxes de cada apartat per tal de facilitar el treball posterior.</p>	

Activitat 10: Fem un guió radiofònic	Duració: 30 minuts
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Model de guió radiofònic, gravació de programa RàdioEscola	

Descripció: Ara els xiquets i xiquetes hauran d'omplir el seu guió radiofònic. Per a fer-ho, escoltaran l'episodi 24 de RàdioEscola i hauran d'escriure al model de guió les característiques d'aquest programa. Com que no donarà temps a fer el programa sencer, s'hi analitzaran els primers 20 minuts:

http://www.ivoox.com/radioescola-episodi-24-audios-p3_rf_25495144_1.html?autoplay=true

SISENA SESSIÓ: *L'eslògan*

L'eslògan és un element que li dona identitat al programa de ràdio. Per això, és un dels més importants. La sessió que s'explicarà a continuació se centrarà a crear un eslògan per al programa de la classe. Per a fer-ho, primer ens centrarem en la rima per a posteriorment fer redolins amb el nom del programa.

Activitat 11: Juguem amb les rimes	Duració: 20 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Exercicis de rimes	
<p>Descripció: Abans de començar a triar un eslògan per al programa de la classe, els alumnes faran uns exercicis que els ajudaran a identificar rimes i a crear-ne ells mateixos de noves.</p> <p>En primer lloc, es jugarà al joc de l'intrús. La mestra posarà a la pissarra una sèrie de paraules i cada vegada serà el torn d'un grup. El representant del grup haurà de dir quina és la paraula intrusa, aquella que no rima amb la resta, i si no l'ha dita bé, passarà el torn al grup següent:</p> <p style="text-align: center;"><i>Ex. Califa, catifa, cataifa, enganyifa, rifa</i></p> <p>Tot seguit caldrà seguir una sèrie de paraules. La mestra posarà tres paraules que rimen i els grups hauran de pensar en una quarta paraula que rime igual:</p> <p style="text-align: center;"><i>Ex. Animal, casal, corral,</i></p> <p>La tercera activitat consistirà a fer rodolins. La mestra donarà un començament d'una frase i els grups hauran de trobar-ne un final que rime:</p> <p style="text-align: center;"><i>Ex. Vaig veure una aranya.... ...passejant per la muntanya</i></p> <p>Per últim, la mestra escriurà moltes paraules i cada grup haurà de trobar un parell de paraules que rimen:</p>	

Ex. Bacallà, *forner*, festí, sabó, *lleuger*...

Activitat 12: Fem el nostre propi eslògan	Duració: 25 minuts
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: Material fungible	
Descripció: Durant la segona part de la sessió, els alumnes hauran de fer un redolí amb el nom del programa de la classe. Cada grup proposarà tots els redolins que se'ls oïrrega. Després, tots els redolins creats en classe s'exposaran a la pissarra i cada alumne votarà amb gomets els tres que més li agraden (no podran votar els del seu grup). Una vegada fet el recompte, aquell redolí amb més puntuació serà el que s'utilitzarà al programa de ràdio.	

SETENA SESSIÓ: Gravacions d'entradetes o capçaleres

Per tal de poder fer el programa de ràdio, necessitem les capçaleres del nostre programa i de les diferents seccions. A més, és interessant que els alumnes comencen a experimentar amb el programa Audacity, un programa gratuït que s'utilitza per a fer gravacions i muntatges de veu.

Activitat 13: Gravem les capçaleres	Duració: 45 min
	Agrupació: Grups de 5 persones
Materials: vídeo tutorial simple d'Audacity i arxius musicals per a poder fer la capçalera https://www.youtube.com/watch?v=2wB_idjiW6Y , targetes sobre les seccions	
Descripció: A l'hora de fer les diferents capçaleres, la mestra començarà recordant-ne el concepte (que ja van escoltar quan feien el guió radiofònic). En primer lloc, la mestra posarà un vídeo simple d'edició amb Audacity. Seguidament, els alumnes hauran de fer la seua pròpia capçalera. Per a confeccionar-la, la mestra els proporcionarà el material necessari (un USB amb els arxius de música) i els repartirà una targeta de la capçalera. Cada grup haurà d'escollir una secció del llibre que van fer a la quarta sessió i hauran d'omplir la seua targeta. Una vegada tenen clar la locució que faran per a la seua secció, la gravaran amb el programa amb l'ajuda, si cal, de la mestra. Totes les gravacions estaran en una carpeta a l'ordinador de l'estudi de gravació per a poder fer-les servir els dies que pertoque.	

3.5.2 PREPARACIÓ DELS PROGRAMES

Quan ja s'han establert les bases per a poder fer els programes de ràdio, una vegada a la setmana es dedicarà una sessió per a poder preparar el programa. En aquestes sessions, els alumnes hauran de dividir-se per tal d'elaborar un guió radiofònic i el contingut d'una secció. Com que hi haurà dues o tres unitats per cada curs, el programa de ràdio tindrà almenys dues o tres seccions.

3.5.3 PROGRAMES DE RÀDIO

Els programes tindran lloc a l'hora del pati de l'escola, és a dir, d'11:15 a 11:45 h. Cada dia farà el programa un curs, tot i que els dos primers cursos de primària compartiran l'espai. Els programes es faran en una classe d'informàtica que s'ha dotat amb l'equip necessari (micròfons connectats a la megafonia de l'escola, telèfon per a entrevistes i un ordinador per a poder canviar entre els elements del guió radiofònic) i sempre hi haurà un docent de guàrdia per tal d'ajudar els alumnes.

3.5.4 ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Per últim, l'escola realitzarà una activitat complementària relacionada amb la ràdio: el concurs de logotip i nom de la ràdio. D'acord amb la primera sessió de les activitats de «primeres passes a seguir», es realitzarà un concurs amb tots els cursos de primària. Amb les propostes guanyadores de totes les classes, s'hi escolliran tres finalistes: un de primer i segon de primària, un de tercer i quart de primària i un de cinqué i sisé de primària, i un guanyador que obtindrà un premi relacionat amb la ràdio. A més, la millor proposta de cada classe estarà exposada a la biblioteca de l'escola.

3.6 ESPAI I RECURSOS

Quant a l'espai, encara que a les primeres sessions no farà falta cap material específic i es podran realitzar a l'aula ordinària de cada grup-classe, s'habilitarà la classe d'informàtica per tal de desplegar allà unes altres activitats pròpies de la ràdio, com poden ser gravacions, pujada de podcasts, edició amb Audacity, etc. A més a més, es prepararà una altra sala amb el material propi d'una ràdio: micròfon connectat a la megafonia de l'escola, telèfon per tal de fer entrevistes i un ordinador per a poder fer canvis entre els elements del guió radiofònic.

3.7 AVALUACIÓ

Pel que fa a l'avaluació del projecte, hem de tenir en compte què volem considerar. Per una banda, és important veure la consecució d'assoliment dels objectius marcats pel projecte, però també hem de relacionar l'avaluació a les estratègies de pensament que deriven de les competències clau. En aquest sentit, sabem que els alumnes aprenen a pensar mitjançant totes les activitats del currículum escolar, ja que el desenvolupament del pensament i les capacitats intel·lectuals és un objectiu del currículum i aconseguir la funcionalitat dels aprenentatges és un principi de l'ensenyament en l'Educació Primària.

Per a poder millorar les capacitats cognitives dels alumnes, a més de construir coneixements útils, pertinents i pragmàtics, s'han de desenvolupar habilitats i estratègies de planificació i regulació de l'activitat d'aprenentatge (aprendre a aprendre). Una de les habilitats del pensament és l'avaluació, que emmarca les habilitats per analitzar, jutjar, sospesar i emetre judicis de valor i d'aquesta forma, desenvolupar el pensament crític dels alumnes.

Per tal de desenvolupar el pensament crític i l'autoregulació (autoavaluació) dels alumnes, es confeccionarà una fitxa que podran emplenar a final de cada trimestre i que els ajudarà a pensar sobre el seu propi procés d'aprenentatge, sobre les seues errades; una fitxa que, en definitiva, els ajude a aprendre a aprendre. Per altra banda, l'avaluació de la consecució dels objectius del projecte es realitzarà mitjançant l'observació a cada una de les tasques, així com als programes realitzats per l'alumnat.

3.8 ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

A l'hora de portar a terme les activitats, cal tenir ben en compte que cap infant no és igual. Cada u té unes necessitats educatives diferents, per la qual cosa s'han d'adaptar les activitats a aquestes característiques individuals. Pel que fa a aquesta escola, hi ha una aula específica per als alumnes amb dictamen que precisen un ensenyament més individualitzat.

A més de l'aula específica, on hi ha alumnes amb mesures d'adaptació significatives, també hi ha altres alumnes que precisen mesures ordinàries plantejades a la programació d'aula. Potser hi ha alumnes nouvinguts que necessiten una adaptació curricular individualitzada per tal d'afavorir

la comprensió i producció dels textos en valencià o uns altres infants amb adaptacions poc significatives que fan possible el procés d'ensenyança i aprenentatge a la classe amb els seus companys.

En tot cas, es farà una atenció als alumnes basada en els principis de normalització, integració, individualització i inclusió, la qual tindrà en compte en tot moment les premisses que es detallen als ACI (adaptacions curriculars individualitzades) fets pels seus tutors. A tothora es donaran les facilitats necessàries a fi d'aconseguir que tot l'alumnat siga capaç de fer l'activitat amb el nivell d'ensenyament-aprenentatge que cada un d'ells necessita.

3.9 EL PAPER DEL DOCENT I DE L'ALUMNE

Pel que fa al rol dels participants de l'activitat, hem de destacar que al projecte hi ha dues parts ben diferenciades: per una banda, al primer trimestre, la preparació de la ràdio escolar i, per l'altra banda, durant el segon i tercer trimestre (i els propers cursos), el projecte de ràdio escolar. En aquest sentit, hem de tenir clar que l'alumne tindrà un paper protagonista al llarg de tot el procés, però en cada cas la metodologia canviarà. El docent serà la persona que haurà de garantir sempre l'assoliment dels objectius del projecte. Per tal de fer-ho, i segons la *Teoria de les necessitats* de David McClelland (1965), el docent és qui ha de:

- a. Crear expectatives positives fortes sobre allò que els alumnes poden fer.
- b. Fer que l'alumne es propose metes realistes, pràctiques i específiques.
- c. Fer que l'alumne avance cap a aquestes metes en què s'ha compromés.
- d. Proporcionar una atmosfera on els alumnes se senten acceptats i respectats.

Pel que fa a l'alumne, aquest serà el centre del procés d'ensenyament i aprenentatge. Tot i això, en la primera part haurà de tenir un aprenentatge guiat per tal d'aconseguir, una vegada la ràdio ja estiga en marxa, un autoaprenentatge construït mitjançant les experiències, investigacions, aprenentatge col·laboratiu, i activitats que s'hi plantegen.

4. DIFICULTATS OBSERVADES

Com s'ha pogut observar, el projecte de ràdio escolar és una proposta didàctica arriscada, ja que ha de partir del treball del professorat. Els

docents han d'estar formats per tal de comprendre i fer servir les eines de la ràdio, han d'estar motivats per tal de transmetre aquesta motivació als xiquets i xiquetes i han de fer un treball continu pel que fa a la integració de la ràdio al dia a dia de les assignatures de l'escola. És per aquest motiu que una de les limitacions inicials és, al capdavant, la participació dels mestres, ja que aquesta haurà de ser activa i caldrà que creguen en el projecte que porten a terme, fet que en determinarà o no l'èxit.

5. CONCLUSIONS

Podem concloure aquest article parlant de tres aspectes essencials: el procés d'ensenyament i aprenentatge a les escoles, el tractament integrat de llengües i continguts al Sistema Educatiu Valencià i el projecte de ràdio a l'escola com a eina que unifica els dos primers aspectes.

Com hem pogut veure, estem sent participants d'un gran canvi de paradigma escolar. L'escola tradicional es deixa de banda per a incloure en el nostre procés d'ensenyament i aprenentatge metodologies innovadores, enriquidores i atractives per als infants. En aquest sentit, hem de tenir en compte que aquest canvi no ha de significar perdre el valor essencial de l'educació. L'escola és la institució en què els alumnes aprendran els continguts del currículum d'Educació Primària i el valor didàctic, i encara que això siga important, no ho ha de ser més que l'educatiu.

Una bona pràctica educativa és aquella en què els alumnes són participants del seu aprenentatge, han de conèixer el procés i han de ser capaços de regular-lo. És molt important fer activitats que ens asseguren el desenvolupament de les seues capacitats mitjançant situacions de la vida quotidiana, que els preparen per al seu dia a dia. Aquestes seran, al final, les que ens asseguraran que els alumnes no esdevinguen analfabets funcionals.

Pel que fa al tractament integrat de llengües i continguts (TILC), hauríem de tenir clar que el procés d'ensenyança i aprenentatge de les llengües ha de ser integrat entre totes les assignatures de llengua. Per a fer-ho, hem de treballar conjuntament per tal de focalitzar els elements comuns perquè els alumnes siguen capaços de fer una transferència de trets comuns entre una llengua i l'altra. A la Comunitat Valenciana, ens trobem en una situació en què existeix un conflicte entre una llengua minoritzada durant anys per la llengua estatal dominant, el castellà. És per això que hem de

tractar de promoure i fer prioritari l'estudi del valencià, així com propiciar situacions comunicatives en la llengua on els alumnes puguen augmentar la seua competència lingüística.

El projecte de ràdio escolar naix com a resposta a aquests dos aspectes primordials: la necessitat de fer activitats que asseguren el desenvolupament de les capacitats dels alumnes mitjançant situacions de la vida quotidiana, i la importància de propiciar situacions comunicatives en valencià perquè els infants tinguen una millor competència comunicativa. En aquest sentit, hem de tractar aquest projecte com una eina que ens ajudarà a treballar amb els xiquets d'una forma dinàmica aquestes destreses.

De més a més, la ràdio escolar pot convertir-se en un pont entre la cultura valenciana i els infants, ja que es pot treballar el folklore autòcton: festes, cançons, costums, vestits, rondalles, llegendes i uns altres aspectes que creen la identitat valenciana i que faran que cresca el sentiment de pertinença dels estudiants, sobretot pel que fa a xiquets castellanoparlants que pensen que el valencià no és del tot necessari, ja que tindran una predisposició molt més favorable cap a la llengua pròpia del territori on viuen.

Per últim, no hem d'oblidar-nos de la importància de fer visibles els mitjans de comunicació valencians perquè l'alumnat els conega i els faça servir. S'ha tractat d'utilitzar gravacions d'À Punt, la ràdio autonòmica, així com altres de RàdioEscola, la xarxa de ràdios escolars de la Comunitat Valenciana per tal de promoure'n l'ús entre l'alumnat. En definitiva, amb aquest projecte s'ha intentat donar resposta a una necessitat de les aules valencianes, així com atorgar importància als trets que no estan massa desenvolupats a les escoles, sense oblidar amb això el treball continu per part del docent que suposa que els alumnes tinguen un assoliment real de les competències clau i els objectius d'etapa.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BLOOM, B. (1956): *Taxonomia de los objetivos de la educación: la clasificación de las metes educacionales*, Biblioteca Nuevas orientaciones de la educación. Recuperat el 15 d'abril de 2018 des de: http://www.terras.edu.ar/biblioteca/11/11DID_Bloom_1_Unidad_2.pdf
- CATTANI, J. (2008): *Tutorial Audacity*. [web] Recuperat el 22 d'abril des de https://www.youtube.com/watch?v=2wB_idjiW6Y

- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ, CULTURA I ESPORT (2014): *Decret 108/2014, pel que s'establix el currículum i es desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Primària en la Comunitat Valenciana*. Recuperat el 15 d'abril de 2018 des de:
http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf
- DIARI OFICIAL DE LA UNIÓ EUROPEA (2006/962/CE): *Recomendación del Parlamento Europeo y del Consejo*. Recuperat el 15 d'abril de 2018 des de:
http://infofpe.cea.es/fpe/norm/Rec%2018_2006.pdf
- GÓRRIZ, C. (2012): *El guió radiofònic* (extracte de la web Media Radio). [web] Taller de ràdio: optativa de comunicació de 3r ESO. Recuperat el 22 d'abril de 2018 des de:
<https://optativaradio.wordpress.com/2012/02/16/com-es-fa-un-guio-tecnic/>
- LANDRY, R., ALLARD, R. & K. DEVEAU (2007): «Bilingual schooling of the Canadian Francophone minority: A cultural autonomy model», *International Journal of The Sociology of Language*, 133-162.
- MCCLELLAND, D. C. (1965): «Toward a theory of motive acquisition», *American Psychologist* 20 (5), 321-333.
- PASCUAL GRANELL, V. (2006): *El tractament de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià*, València: Generalitat Valenciana – Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Recuperat el 15 d'abril de 2018 des de:
<http://www.ceice.gva.es/va/web/enseanzas-en-lenguas/el-tratamiento-de-las-lenguas-en-un-modelo-de-educacion-plurilingue-para-el-sistema-educativo-valenciano>
- PONSODA, J. (1989): «Literatura infantil, lectura i educació», *La Rella* 7, 47-59.
- RÀDIOESCOLA (2018a): *La RadioEscola: el viatge a través de la veu*. [web] Recuperat el 24 de març de 2018 des de:
<https://escolavalenciana.org/2018/03/03/la-radioescola-el-viatge-a-traves-de-la-veu/>

- RÀDIOESCOLA (2018b). *RadioEscola: episodi 24*. [web] Recuperat el 22 d'abril de 2018 des de http://www.ivoox.com/radioescola-episodi-24-audios-mp3_rf_25495144_1.html?autoplay=true
- XAMBÓ, R. (2010): «Els mitjans de comunicació al País Valencià», *Revista Arxius* 23. Recuperat el 19 de març de 2018 des de https://www.uv.es/sociolog/arxius/ARXIUS%2023/ARXIUS_23_01.pdf